

УДК 378.147

**ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ
В АГРАРНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ****О. М. ТРУШ,**кандидат історичних наук, старший викладач ВП НУБіП України
«Ніжинський агротехнічний інститут», м. Ніжин, Україна

У статті визначено дисципліни, які відносяться до гуманітарного циклу, показано особливості їх вивчення в аграрних вищих навчальних закладах та з'ясовано вплив на професійне становлення майбутніх аграріїв.

Ключові слова: дисципліни гуманітарного циклу, підготовка, педагогічні умови, фахівці-аграрії.

На сучасному етапі поза увагою залишається низка питань, пов'язаних з професійним становленням фахівців-аграріїв: недостатня мотивація щодо здобуття майбутнього фаху, слабка практична підготовленість, що зумовлено специфічними умовами праці, необхідністю підвищення ефективності процесу екологічного та економічного виховання студентів. Більшість із цих недоліків можна усунути у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Фахівці-аграрії повинні не лише володіти професійними знаннями, вміннями та навичками, але й бути готовими до творчого їх застосування у змінних умовах аграрного виробництва, до постійної освіти і саморозвитку. Тому пріоритетним є не тільки накопичення знань, досвіду використання сучасних технологій, а і сформованість навчально-пізнавальних умінь і навичок, стійких професійно-пізнавальних інтересів майбутніх фахівців.

У вітчизняній літературі проблема вивчення гуманітарних дисциплін в аграрних ВНЗ знайшла відображення у працях І. Бега, О. Бондаревської, В. Лутая, В. Серикова, О. Ігнатюка, І. Якиманської, Н. Островської та інших. Психологічні засади проблематики вивчали Ю. Бабанський, О. Біляєв, І. Лернер, М. Махмутов, Г. Щукіна. Становлення особистісно-орієнтованої освіти досліджується на основі різних підходів: культурологічного (О. Бондаревська); антропологічного (Л. Рахлевська); психолого-дидактичного (І. Якиманська); позиційно-дидактичного (В. Сериков); проєктивного (М. Алексєєв). За кордоном аналогічні дослідження здійснювались такими вченими, як А. Адлер, У. Джеймс, Е. Еріксон, А. Маслоу, К. Роджерс.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей вивчення дисциплін гуманітарного циклу в аграрних вищих навчальних закладах, теоретичному обґрунтуванні необхідності та важливості їх вивчення, розкритті впливу на формування не тільки професійної компетенції сучасних фахівців-аграріїв, а й на готовність до особистісно-професійного розвитку.

Слово “гуманітарний” походить від латинського *humanitas* і означає “людська природа”, “освіченість”[4]. Тобто, до гуманітарних наук ми відносимо суспільні науки, що мають відношення до людства, суспільного буття і свідомості. Це такі дисципліни, як філософія, логіка, психологія, політологія, педагогіка, історія, культурологія, етика, естетика. Вони “занурюють” студентів у світовий досвід сучасного існування, взаємодії, відносин і спілкування людей одне з одним. Саме це “занурення” дає змогу активно розвивати свідомість і самосвідомість наших майбутніх фахівців.

На думку вченого Г. Балла, у процесі навчання дисциплін гуманітарного циклу, які сприяють злиттю культури, науки і природи, студенти засвоюють систему базових загальнолюдських (духовно-моральних, історичних та культурно-гуманітарних) пріоритетів і цінностей, зокрема любов як принцип буття, сенс здорового способу життя людини, її місце та ціль у житті, саморозвиток та самовдосконалення, почуття обов’язку, свобода творчості [1]. Тож, під час вивчення предметів даного циклу здійснюється процес засвоєння людиною відповідної системи знань, норм і цінностей, які в подальшому зможуть допомогти їй функціонувати як повноправному члену суспільства.

Нагальна потреба в активізації процесу гуманітарної підготовки зумовлена: 1) низьким загальнокультурним рівнем студентів освітніх установ аграрного профілю; 2) часто вузьким кругозором цих студентів, відсутністю гнучкості мислення, непередбаченою поведінкою; 3) для багатьох характерною низькою культурою мови; 4) слабким володінням не тільки іноземними мовами, а й своєю рідною; 5) невмінням чітко, грамотно сформулювати свої думки; 6) невмінням працювати з науковою літературою; 7) слаборозвиненою здатністю до самокритики, потребою в самоосвіті й самовихованні [2].

Серед факторів, що сприяють інтересу студентів до вивчення гуманітарних дисциплін в аграрному ВНЗ, визначено такі: загальний культурний рівень студентів; можливість на заняттях одержати нову інформацію, розширити кругозір; наявність у студентів особистої схильності до гуманітарних наук; зв’язок змісту гуманітарної науки, що викладається, із сучасною ситуацією в країні й за кордоном; зв’язок змісту такої дисципліни з профілем обраної спеціальності; можливість висловитися на занятті з проблеми, яка цікавить, подискутувати; методика проведення занять; особистість викладача тощо [2].

Сьогодні традиційною залишається лекційно-семінарська форма організації навчального процесу, пояснювально-інструктивний тип навчання, вербальні методи, репродуктивна діяльність, авторитарний стиль спілкування. Основна увага приділяється аудиторній роботі, а основним джерелом знань для студента є лекція викладача [3]. Тому досвід професійної підготовки майбутнього фахівця-аграрія необхідно переосмислити з позиції гуманізації процесу навчання, що припускає зміну пріоритетів: цілей; змісту, в якому освітній стандарт органічно поєднується з особистісним досвідом студентів;

технологій, що забезпечують розвиток особистісних функцій і особистісний рівень самореалізації індивіда, утвердження студента в ролі суб'єкта навчального процесу як активного, свідомого, небайдужого його учасника.

У процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу в аграрних вищих навчальних закладах основоположним є принцип природовідповідності, що характеризується такими ознаками: створення максимально сприятливих умов для прояву природних здібностей особистості; спрямованість на її всебічний розвиток (фізичний, моральний, розумовий), самоконтроль, самокорекцію, самореалізацію. Результати теорії та практики підготовки фахівців дають змогу з'ясувати особливості викладання гуманітарних дисциплін в аграрних ВНЗ: спрямованість мети навчання на формування в студентів прикладних компетенцій, пов'язаних із їх майбутньою професійною діяльністю в аграрній галузі; використання потенційних можливостей дисциплін, наприклад, історії України і політології, для формування світогляду працівника аграрного сектора як свідомого громадянина України; використання сукупності історичних фактів, теоретичних положень для формування патріотизму в майбутніх фахівців; оновлення мети, змісту, форм і методів навчання на основі гуманізації та готовність викладачів до реалізації особистісно-орієнтованого навчання [3].

Вивчення гуманітарних дисциплін дає можливість формувати в студентів різнобічні вміння. Зокрема, підготовка з історії України, на основі особистісно-орієнтованого підходу, допомагає пояснювати, аналізувати, узагальнювати й критично оцінювати історичні факти та діяльність осіб; оцінювати події і діяльність людей в історичному процесі з позицій загальнолюдських цінностей; визначати роль людського фактора та історичних постатей в історії, досліджувати внутрішні мотиви їхніх вчинків; порівнювати історичні події; самостійно здобувати історичну інформацію з конкретної теми; вміти аргументовано, на основі історичних фактів, відстоювати власні погляди, брати участь у дискусіях, “круглих столах”, конференціях, виявляти розбіжності в позиціях, критично ставитись до тенденційної інформації.

У психолого-педагогічній підготовці майбутніх фахівців в умовах аграрного ВНЗ робиться особливий акцент на розвиток тих умінь, які знадобляться особистості як у професійній діяльності, так і життєдіяльності взагалі. Серед них: комунікативні та організаторські вміння, уміння розуміти вчинки співробітників і передбачати їхню поведінку, досягати повного розуміння з колегами, уміння запобігати конфліктам у спілкуванні, ефективно працювати в команді, здійснювати керівництво персоналом на будь-якому рівні управління, ефективно працювати з діловою документацією, готувати й проводити публічні виступи, наради [6].

В процесі вивчення дисципліни “Історія української культури” є можливим формування наступних компетентностей: мислити культурологічними категоріями; висловлювати і обґрунтовувати своє ставлення до подій соціокультурного життя; використовувати знання з історії та теорії

культури при осмисленні сучасних проблем культурного розвитку, робити порівняльно-історичний аналіз культурних епох; пояснювати і оцінювати факти соціокультурного життя з гуманістичних позицій [7].

Формування філософської культури, мислення та пізнання навколишнього світу та самого себе, навичок застосування філософської методології – мета дисципліни “Філософія”. Основні соціально-особистісні, професійні компетентності можна визначити у тому, що студенти повинні знати: основні філософські категорії та загальнонаукові методи; структуру філософського знання; базові уявлення про основи філософії, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості.

Вивчення курсу “Українська мова (за професійним спрямуванням)” сприяє всебічному розвитку особистості як культурно-освіченої людини з розвинутими духовними потребами. Компетентності, які слід розвинути в студента: підвищення загального мовного рівня, орфографічної та пунктуаційної грамотності; ознайомлення із особливостями мовлення, його практичним застосуванням в професійній сфері діяльності; отримання практичних навичок і підвищення культури мовлення майбутніх фахівців; вміння застосовувати теоретичні знання в практичній діяльності.

Метою дисципліни “Іноземна мова (за професійним спрямуванням)” є сформувати у студентів аграрної сфери низку ключових компетентностей: лінгвістичної, комунікативної, професійної, соціокультурної; володіння тематичним лексичним матеріалом на продуктивному рівні; знання структури мови, функціональної граматики; володіння стратегіями ефективної взаємодії засобами іноземної мови; володіння самоосвітніми технологіями з використанням іноземної мови [5].

Зазначимо, що за умов сьогодення існує тенденція редукції (зменшення) предметів гуманітарного циклу в негуманітарних ВНЗ. У зв'язку з переходом до Болонського процесу в навчальних планах більшість гуманітарних дисциплін (у тому числі психологія, педагогіка, політологія тощо) віднесені до “вибіркових дисциплін”, і при цьому істотно зменшується термін для їхнього вивчення (відзначається істотне скорочення кредитів) [2].

Тому, щоб спонукати студентів аграрного ВНЗ до більш серйозного й глибокого освоєння гуманітарного знання, викладачам гуманітарних дисциплін не варто забувати, звичайно, про зв'язок гуманітарного й професійного навчання, необхідно доводити, пояснювати, де і при виконанні яких функцій ця інформація знадобиться молодому фахівцю. Будь-яка гуманітарна дисципліна повинна постійно обновляти зміст, забезпечуючи ефективне включення людини в систему соціальних зв'язків, сучасних ідей, цілей і цінностей, викликати адекватне розуміння глибини й складності соціальних процесів. При цьому важливою педагогічною умовою реалізації особистісно-орієнтованого підходу є забезпечення внутрішньої професійно-значущої мотивації вивчення дисциплін гуманітарного циклу. Поняття мотивації включає усі види спонукань

діяльності. Основними мотиваційними чинниками є такі: усвідомлення важливості предмета для професійної підготовки; інтерес до певного предмета; якість викладання; співвідношення між труднощами засвоєння предмета і особистісними здібностями; стосунки з викладачами. Вони забезпечуються шляхом вивчення особливостей кожного студента: рівня відповідних знань, ступеня прояву здібностей, потенційних можливостей, приналежності до певної типологічної групи тощо.

При аналізі ситуації, що нерідко має місце в аграрних ВНЗ при викладанні дисциплін гуманітарного блоку, можна виділити такі проблеми. По-перше, технократичний підхід багатьох викладачів спеціальних кафедр (важливі й потрібні тільки фундаментальні дисципліни). По-друге, недооцінка ними ролі гуманітарних дисциплін у процесі формування майбутніх аграріїв (скорочення кількості годин, що виділяються на дисципліни). По-третє, багато викладачів ВНЗ не мають спеціальної педагогічної освіти, а навіть ті, хто має, не завжди враховують специфіку процесу виховання й навчання цього вікового контингенту. По-четверте, багато викладачів реалізують свідомо непродуктивні стратегії взаємодії зі студентами. Основна з них: «Ми готуємо фахівця»[2]. Така установка не дає змоги ефективно формувати фахівця, затребуваного часом і суспільством.

На наш погляд, відзначені вище проблеми можуть бути вирішені, якщо будуть втілені в життя такі положення про організацію підготовки фахівців-аграріїв: введення збалансованої присутності дисциплін гуманітарного циклу із професійно-орієнтованими дисциплінами в навчальних планах підготовки бакалаврів, спеціалістів, магістрів; винайдення та впровадження оптимальних методів їхнього викладання в системі професійної підготовки у вищому навчальному закладі; перегляд форм організації й проведення занять

Отже, проведений аналіз свідчить, що професійне становлення майбутніх аграріїв все ж великою мірою залежить від вивчення гуманітарних дисциплін, які спрямовані на внутрішній світ людини, її саморозвиток, формування творчої, активної і самостійної особистості. Процес вивчення дисциплін гуманітарного циклу передбачає засвоєння наукових знань про суспільство, людину, її природу, можливості її розвитку і саморозвитку, місце і роль особистості в суспільстві, а також впливає на формування ключових компетентностей майбутніх фахівців аграрної сфери.

Література

1. Балл Г.О. Гуманістичні засади педагогічної діяльності / Г.О. Балл. – К.: Педагогіка і психологія, 1994. – С. 3-4.
2. Ігнатюк О. А. Потенціал дисциплін соціально-гуманітарного циклу у випереджальній фаховій підготовці студентів в умовах технічного університету // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. – Запоріжжя, 2011. – Випуск 15. – С. 304-311.

3. Островська Н. Д. Особистісно-орієнтований підхід у навчанні дисциплін гуманітарного циклу студентів агротехнічного інституту: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Н.Д. Островська; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В.Гнатюка. – Т., 2007. – 20 с.

4. Педагогічний словник / За редакцією дійсного члена АПН України Ярмаченка М.Д. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 516 с.

5. Силкович Л. А. Английский язык для студентов сельскохозяйственных вузов: учеб.-метод. пос.; учеб. пос. для студ. вузов / Л. А. Силкович. – Минск : БГАТУ, 2005.– 136 с.

6. Товажнянський Л.Л. Основи управлінських технологій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л.Л. Товажнянський, О.Г. Романовський, О.С.Пономарьов, О.А. Ігнатюк. – Х. : НТУ “ХП”, 2004. – 184 с.

7. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование. – 2003. – №2. – С. 58-64.

Особенности изучения дисциплин гуманитарного цикла в аграрных высших учебных заведениях

Труш Е. Н.

В статье определены дисциплины, которые относятся к гуманитарному циклу, показаны особенности их изучения в аграрных высших учебных заведениях и влияние на профессионализм будущих аграриев.

Ключевые слова: *дисциплины гуманитарного цикла, подготовка, педагогические условия, специалисты-аграрии.*

Specifics of studying the humanities courses in the Agrarian post-secondary institutions

Trush O. M.

The article defines the courses that fall under Humanities, shows specifics of studying humanities courses in the Agrarian post-secondary institutions, and also reveals their influence on the professional establishment of future agrarians.

Key words: *the humanities courses, preparation, pedagogical conditions, specialists-agrarians.*